

sti. Svaka pripadnost ima svoje oštro postavljene granice kojima se definiše, iza kojih je mrak, a unutar njih svaki detalj dobija snagu nezamenljivosti, nezaobilaznosti, gurajući se u prvi plan, želeći da bude osmotren i posmatran sa svih strana, svakako uzet u obzir pri koncipiranju pogleda na svet, ne dozvoljavajući da se od lista vidi šuma. Time pripadnost zatvara oči za šire vidike, za kontekst, za mnogostrukost vizije i značenja, za bogatstvo okolnog sveta. Ali dobija u probojnosti, dinamičnosti, jasnoći usmerenja i opredeljenja, pa i u isključivosti i jednodimenzionalnosti.

Čipličeva pripadnost jeste pripadnost zavičaja, jednom određenom regionu, Banatu, u ovom slučaju Vršcu. Pripadnost zahteva potpunu bliskost, identifikaciju. Takva identifikacija onemogućuje distancu, kritičnost, ironiju i, u krajnjoj liniji, projekciju zavičaja u druge sveteve, traganje za drugim svetovima. U zavičaju se, zbog toga, može videti samo površina stvari, sled događaja, način života i običaji, naravno; uočiti, u grubim potezima, karakterologija ljudi. To određuje i piščevu perspektivu, koncept i postupak koji su, unapred, pojednostavljeni i usmereni. Za žanr — slikarstvo karakteristična je atmosfera i raspoznatljivost, brojnost i sočnost detalja; izvestan blagi pokret na sceni — platnu, sa elementima priče koja se drži zemlje i njenih plodova; obilje i čulnost, zdravlje i svetlost, koja isključuje ekstreme tragičnosti i komičnosti, i ide ili prema nostalgiji, prema melanholiji, ili blagom humoru, osmehnutom licu; kao i izvesna nainovost; dobro, oštro oko; plebejsko osećanje sveta i nezasećena otvorenost za utiske. Čiplič je u svemu ovome, kao žanr — slikar, mora se reći, dobar majstor. Njegova poezija je žanr — slikarija, ali bez gustih namaza i bez dubine u perspektivi.

Ali ono zbog čega čitanje Čipličevih knjiga o Banatu, i ove sa lepim, zvučnim naslovom »Vršačke evenke«, nije gubljenje vremena jeste ta (simpatična) osmehnutost nad gradom svoga detinjstva, ta zaljubljenost u atmosferu (izvanredno datu) vršačkih građanskih regula i parada, ti germanizmi koji daju aromu, lokalni kolorit svemu tome, ta ležernost s kojom se jedan stih ubacuje da vrši funkciju elementa evokativne priče...

Uostalom, između stihova koji izriče proznu strukturu, opredeljenja za regionalne osobenosti, za regionalno prepoznatljivu atmosferu i određeni milje, za diferencirani, živopisni jezik — gde prepoznamo najboljeg Čipliča-pesnika — ne možemo, unapred, tražiti od njegove poezije ono što ona nema, niti je imala nameru da da. Čiplič se ne kači o univerzum i kosmos, sudbinske teme, kafkijansku situaciju. On gradi svoju pesmu, pesmu — zavičajnu i o zavičaju, sordinirano, nenametljivo, jednostavno, simpatično. To je i inače literatura pisana sa osmehom i s jedinom ambicijom da izmami osmeh, da ne optereti previše ni duh, ni um, ni srce.

Očito je da Čipliča ne možemo kritikovati zbog toga što je — Čiplič. Ipak svoj, autentičan, na svojoj, prepoznatljivoj, parceli. Ali nama ostaje da na osnovu onoga što delo nosi sobom to delo suočimo sa onim što je danas potreba estetske svesti jednog vremena, jednog društva, pokušavajući da se između njih uspostave određene relacije. I u tom suočavanju Čiplič gubi smnjujući se na nivo pesnika zavičajnog vidikovca. Pitanje je, prvo, da li je ceo svet u Vršcu, a, potom, je li Vršac u celom svetu? Svaki zavičaj, ma čiji bio, jeste univerzum ako ga prepoznamo pred svojom, i svačijom, kućom.

Izuzetnost Čipličeve pesničke pojave nije samo u tome što se ovakva poezija: deskriptivno-narativna, razgovorna, žargonska, regionalna, bez ikakvih virova, brzaka, tamnih mesta — ne piše više. Izuzetnost je možda u tome što se čisti elementi proze prelamaју u stih. Ponekad samo grafički. Što Čiplič hoće da ispriča priču, da ostvari uzročno-posledični sled, da izvaja lik pred nama, da ga detaljno opise, da maksimalno

racionalizuje stih a da, ipak, napiše pesmu koja je, u suštini, po postupku, nespojiva sa svim ovim gore nabrojanim osobinama. Proza će ići spolja, po površini, poezija zahvata unutrašnjost. Čiplič neće nikada zaviriti iza svoje priče, iza sudbine svoga lika, tragajući za fenomenom vršačkim, za rudom suštine toga grada, za onim što ga čini i mojim i tvojim i našim gradom, za slašću tih evenki koje svi treba da osetimo. On se zadovoljava da vidi, da registruje, da uhvati atmosferu, da ispriča spoljašnje dešavanje. Međutim: »Ono pak što je spolja živo jeste za dublju dušu nešto mrtvo ako kroz njega ne prosijava, kao njegova prava duša, nešto unutrašnje što u samome sebi ima značaja« — kako kaže Hegel govoreći o proznoj svesti razlikujući je od poezije kojoj daje primat — nedostaje Čipliču. I, eto, to je, u ovoj pesmi, vakuum, u čeličnoj ljusci, koju Čipličevo gušćije pero neće moći nikad probiti, iako to pero ume da ispiše simpatičan, starovremenski, zavičajni rečitiv pun osobenog šarma.

Damijan Antonijević

PABLO NERUDA: »ISLA NEGRA«

Bagdala, 1974. Prevod Jordana Jelića.

Knjiga stinova Pabla Nerude »Isla negra« koja se u izdanju Bagdala pojavila prošle godine, sadrži dve formalne celine. U prvom delu knjige nalaze se poslednje pesme velikog čileanskog pesnika, nastale u poslednjim danima njegovog života, a drugi sadrži mali izbor iz celokupnog Nerudinog opusa. U drugom delu je moguće videti, u prepevu Jordana Jelića, i one pesme koje smo već imali prilike da upoznamo u knjigama »Tijelo žene« (izdanje »Otokar Keršovani«) i »Sunce u repu vetra« (izdanje »Rad«), ranijim Nerudinim knjigama objavljenim u našoj sredini.

Sam naslov »Isla negra« na španskom znači Crno ostrvo. To je ime ostrva na kome je pesnik proveo poslednje dane. Njegove poslednje pesme govore o jednom tragičnom odbijanju da se prihvati neminovnost smrti:

»Iz moga profila toliko smrti viri, (zato
ne umire.n.)
ne dam se ja, (smrti me traže,) ali ne
nalaze.«

Moguće je sagledati kako se vera gasi ili neočekivano ponovo budi. Ali tragični tremolo stalno odjekuje u drugom planu. I kao da se u njegovom doživljaju smrti upozorava na brutalnost za koju nema opravdanja u jednoj dionizijskoj viziji sveta, kakva je Nerudina:

»Zima nam mora doći, (nek vjetar naraste i u tebi,)
sve dok sniježi (sjedinjuje se danas i
i dan,)
vjetar i prošlost, (studen nestaje,)
na kraju smo sami, (na kraju će nas
ušutkati.)
Hvala. Gracias.«

U ovim stihovima moguće je naći gorku anticipaciju sudbine samog pesnika. Neruda je svoje najpotresnije stihove ispevao u svrhu neposrednog angažmana, knjigu »Espagna en corazon«, za vreme španskog građanskog rata. Pesme iz te knjige, kao što su »General Franko u paklu«, »Mola u paklu«, »Oda Frederiku Garsiji Lorki«, »Majkama poginulih milicianosa«, su ne samo osuda rata, već i mračnih sila koje pokreću ratnu mašinu i izvlače koristi iz suza i krvi onih koji stradaju. Nijedan od pesnika u ovom veku nije govorio tako u ime onih koji su učutkani, u ime pravde i humanosti.

Ono što u Nerudinom pesništvu veoma često srećemo — motiv ljubavi prema ubogom svetu, prema siromašnim i radnim ljudima, drugi je veliki motiv njegovih poslednjih pesama. Stihovi koji zvuče kao poslovice: »Dosta obrtanja kapitala i biznisa, ljudskim učinimo naše doba« — govore o jednom vitalnom duhu koji beskompromisno teži za humanističkim idealom, koji hrabro osuđuje i hrabro afirmiše, koji se dosledno bori za ono što se filozofskim rečnikom naziva »očovečenje čoveka«. U pesmi »Lučki radnici«, koja nas podseća po formalnoj strukturi na Brehtove Balade, Neruda govori o dubokoj ljudskoj solidarnosti koju oseća prema radnicima Valparaiza. Ova, u naše doba prilično retka pesnička angažovanost — kakvu znamo jedino kod pesnika evropskog romantizma — poziva neposredno na revolucionarnu akciju i humanistički internacionalizam:

»uzmi ovu metlu i pometi svijet,
počisti ovom krpom granice.«

Neruda je pesnik elementarnog. Kao protivnik evropeizacije latinskoameričke književnosti borio se za originalni izraz zavičajnih duhovnih sadržaja. Njegove ljubavne pesme, zatim one nastale u političkom angažmanu, i pesme koje govore o Latinskoj Americi, njenoj istoriji, mitografiji, flori i fauni, posebne pesme iz knjige »Canto general«, sigurno su najvrednije u Nerudinom opusu.

Široko emotivno biće Pabla Nerude, kao što mu je omogućivalo da piše o ogromnom broju tema, nije dopuštalo da se njegov formalni izraz ukalupi. Tako ćemo čitati u knjizi »Isla negra« pesme sa velikim brojem stihova, ili one od samo jednog stiha; od političkih pesama do hermetičnih; od pesama slobodnog stiha do čvrste forme soneta. On menja svoj izraz od kratke lirске sugestivne slike i lirskog krokija, do političkog pamfleta. Ritam njegove pesme kreće se u najširem rasponu od reči kao muzike do proznog ritma stihovane anegdote.

Na poslednjim stranicama knjige »Isla negra« nalaze se dva nadahnuta teksta o pesniku; jedan iz pera Migela Anhela Asturiasa, a drugi, koji govori o poslednjim pesnikovim danima, pisala je Nerudina supruga Matilde Urutia.

Zvonimir Kostić

